

סיפור על אהבה וחושך (ב)

בגיליון הקודם התחלנו לפרסם קטעים מתוך

ספרו של עמוס עוז:

"סיפור על אהבה וחושך" (הוצאת כתר)

ירושלים ותל-אביב

מעבר להרי חושך היתה העיר תל-אביב של אותם הימים – מקום מסעיר שממנו באו אלינו העיתונים, השמועות על תיאטרון ועל אופרה ובקלט וקברט ועל אגמנות חדישה, המפלגות, הד הויכוחים הסוערים, וגם קטעי רכילות מעורפלים (לא ברורים). ספורטאים גדולים היו שם בתל-אביב. והיה שם ים, וכל הים שם מלא יהודים שופים שיוצעים לשחות. מי ידע לשחות בירושלים? מי בכלל שמע פעם על יהודים שוחים? אלה היו גנים אחרים לגמרי. מוטציה.

היה איזה קסם חשאי מיוחד בעצם המלה "תל-אביב". כשאמרו "תל-אביב", מיד ראיתי ברמיון

חגיגי ופורמלי, מאחורי מכתבתו, הורה לי לשבת מולו מעבר למכתבה, לא קרא לי פישפישון, הניח ביד על ביד, השעין את סנטרו על מרפקיו, הרהר (חשב) קצת ואמר:

"הגיע זמן שאנחנו קצת נדבר על האשה." ומיד ביאר (הסביר): "נו. על האשה באופן כללי". (הייתי אז כבן שלשים ושש, נשוי זה חמש עשרה שנה ואב לשתי בנות מתבגרות.)

סבא נאנח, השתעל קלות אל תוך כף ידו, יישר את עניבתו, כחפח (כמו השתעל) פעמיים ואמר:

"נו, מה. את האשה תמיד היתה מעניינת אותי. זאת אומרת, תמיד. אתה, שרק בשום אופן אתה אל תבין מזה משהו לא יפה! הרי מה שאני אומר זה דבר אחר לגמרי, נו, אני רק אומר שאת האשה תמיד עניינה אותי. לא, לא שאלת האשה! האשה בתור אדם."

והצטחק ותיקן את דבריו:

"נו, עניינה אותי בכל המובנים. הרי כל החיים אני כל הזמן מסתכל את הנשים, אפילו כשעוד הייתי בסדר

לא רק שהאור בתל-אביב היה אז עוד יותר שונה מהאור הירושלמי מאשר הוא שונה ממנו פיוס, אפילו חוקי הגרביטציה היו אחרים לגמרי. בתל-אביב הלכו אחרת: דילגוריהפון, כמו ניל ארמסטרונג על הירח.

אצלנו בירושלים הלכו תמיד קצת כמו בהלוויה, או כמו כשנכנסים באיחור לקונצרט: קודם שמים את קצה הנעל וטועמים בזהירות את השטח. אחר-כך, כשכבר מניחים כף רגל, לא ממהרים להזיז אותה:

אחרי אלפיים שנה מצאנו דריסת רגל (זכות להיכנס למקום) בירושלים, אז לא נוותר עליה כל-כך מהר. אם נרים את הרגל – מיד יבוא מישוהו אחר ויקח לנו את פיסת (חתיכת) הקרקע שלנו, כבשת הרש (מעט הרכוש של האדם העני).

מצד שני, אם כבר הגבהת את כף רגלך – אל תמהר לשוב ולהניח אותה: מי יודע איזו פקעת צפעונים (נחשים) רוחשת שם, צוררים, חורשי מזימות (מתכננים מעשים רעים).

אצלנו בירושלים...

שם בתל-אביב...

הכל רק צ'ודאק קטן, נו, לא, לא, בשום אופן לא הייתי מסתכל את האשה כמו איזה פוסקדניאק, לא רק מסתכל אותה. בכל הכבוד מסתכל. ולומד. נו, ואת זה מה שלמדתי, את זה מה שאני רוצה עכשיו להלמיד לה גם כן. שתדע. אז עכשיו אתה, שתשמע יפה בבקשה: זה פכה."

והפסיק והביט פה וכה, כמו חוזר ומוודא שאכן אנחנו שנינו נמצאים כאן בחדר ביחידות גמורה בהחלט, בלי שום אוזן זרה, לבדנו.

"האשה", אמר סבא, "נו, בכמה מובנים היא בדיוק כמו אנחנו. ממש בדיוק. לגמרי. אבל בכמה מובנים אחרים" אמר, "האשה היא לגמרי אחרת. מאוד-מאוד לא דומה."

ההמשך - בעמוד 15

על תל-אביב היו מדברים אצלנו בקנאה ובהתנש' אות (סנוביות), בהערצה, וקצת בסודיות: כאילו תל-אביב היא מין פרויקט חשאי (סודי) וחיוני (חשוב) של העם היהודי, פרויקט שמוטב (טוב יותר) לא לדבר עליו יותר מדי, אוזניים לכותל (סוד שסופו להתגלות), שונאים וסוכני אויב שורצים (נמצאים) בכל מקום.

סבא אלכסנדר

בחן ובהומור רק בותב עמוס עוז על סבא אלכסנדר (אבא של אבא), ועל העברית המיוחדת שלו:

כשהיה כבן תשעים ושלוש, כשלוש שנים לאחר מות אבי, החליט סבא שהגיעה העת ושאני כבר מבוגר די הצורך ואפשר כבר לשוחח עמי שיחת גברים. הוא הזמין אותי אל הקפינט (חדר עבודה) שלו, סגר את החלונות, נעל את הדלת במפתח, התיישב,

תמונת בחור חסון (חזק) כזה, בגופיית עבודה כחולה, שזוף (חום מהשמש) ורחבת-כתפיים, משורר-פועל-מהפכן (רבולוציונר), בחור עשוי ללא חת (גיבור, חזק), "חברמן" קראו לו, מתולתל, חובש קסקט (כובע) רשגני-גנדרני, מעשן סיגריות מטוסיאן, והוא בדי-בית בעולם: כל היום הוא עובד קשה בריצוף, או בזיפוף (החול לבנייה). בערב מנגן בכינור, בלילה רוקד עם בחורות או שר להן שירים נוגים (עצובים) בין החולות לאור ירח מלא, ולפנות בוקר הוא שולף מן הסליק (מסתור, מחבוא של כלי-נשק) אקדח או סטן ויוצא-מתגנב אל החושך להגן על שדות ובתים.

כמה תל-אביב היתה רחוקה: במשך כל שנות ילדותי הייתי בתל-אביב לא יותר מחמש או שש פעמים: היינו נוסעים לבלות את החג עם הדורות, אחיותיה של אמי.

סיפור על אהבה וחושך

המשך מעמוד 10

כאן הפסיק ושוב הרבה בזה קצת, אולי העלה בזכרונו תמונות תמונות, פניו אורו בחיובו הילדותי, וכך סיכם את תורתו:

"אבל מה? באיזה מובנים את האשה היא בדיוק כמונו ובאיזה מובנים היא מאוד-מאוד לא דומה לנו - נו, על זה, סיים וקם ממקומו, "על זה אני עוד עובד". בן תשעים ושלוש היה, ואולי אכן המשיך "לעבוד" על השאלה עד אחרית ימיו. גם אני עוד עובד עליה.

***

היתה לו עברית משלו, לסבא אלכסנדר, עברית אישית, בשום אופן לא הרשה לתקן ולא רצה שיעירו לו. לספר התעקש לקרוא ספן, ולמספרה - מספנה.

לקהיר קרא תמיד קאירו; אני הייתי או "חרושי מלצ'יק" או "תי דוראק"; לעיר הנמל המבורג קרא גמבורג; הרגל נקרא בפיו ריגול; השינה היתה ספאט; על השאלה "איך ישנת, סבא?" השיב כל שנותיו, תמיד ובלי יוצא מן הכלל, "מצויז!", ומפני שלא לגמרי בטח בשפה העברית, היה מוסיף ומדגיש בעליות: "חאראשו! אוצ'ן חאראשו!!"; לספרייה קרא ביפליותקה, לקומקום הנה קרא צ'איניק, הממשלה

להפסיק, מאוד-מאוד קשה: כי להפסיק את הרחוב כל בוקר - אצלי זה כבר ריגול ישן. ודוש קר - גם פן ריגול. גם לחיות - זה אצלי כבר ריגול, נו, מה, אחרי את המאה שנה, מי זה יכול בבת אחת פתאום לשנות את כל הריגול ים שלו? לא לקום יותר בחמש כל בוקר? לא דוש ולא דג-מלוח עם לחם? לא עיתון לא טיול ולא כוס צ'אי חם? טרגדיה!"

הסופר עמוס עוז

נקראה פרטאץ, העם - עוילעם גויל עם, ולמפלגת השלטון, מפא"י, היה קורא לפעמים געשטאנק, או איבלייקט.

***

ופעם אחת, כשנתיים לפני שנפטר, דיבר אתי על מותו: "אם חס וחלילה נופל בקרב איזה חייל צעיר, בחור בן תשע-עשרה, עשרים, נו, זה אסון נורא ואיום - אבל לא טרגדיה. למות בגילי - זאת כבר טרגדיה! בן אדם כמו אני, בן תשעים וחמש, כמעט מאה, כל-כך הרבה שנים קם כל בוקר בשעה חמש, עושה דוש קר כל בוקר כל בוקר מלפני כמעט מאה שנה, אפילו ברוסיה דוש קר בבוקר, אפילו בוויילנה, מאה שנה כבר אוכל כל בוקר כל בוקר את הפרוסה-לחם עם דג-מלוח, שותה לי כוס צ'אי ויוצא כל בוקר כל בוקר תמיד להפסיק (ללכת, לצעוד) חצי שעה את הרחוב, קיץ או חורף, נו, להפסיק בבוקר - זה בשביל המוציון! זה מעורר יפה מאוד את הצירקולציה! ותכף ומיד אחר-כך חוזר כל יום כל יום וקורא קצת עיתון ובינתיים שותה עוד כוס צ'אי.

נו, בקיצור, זה ככה, את הבחור צ'יק היקר הזה, בן תשע-עשרה, אם הוא חס וחלילה נהרג, הוא הרי בכלל עוד לא הספיק שיהיו לו כל מיני ריגולים קבועים: מתי כבר היה לו? אבל בגילי זה כבר קשה מאוד

פרשת ויקהל

פרשת השבוע היא פרשת ויקהל (שמות ל"ה, א-ל"ח, כ'), וכבר אנחנו קרובים לסוף ספר שמות. המלים הפותחות את הפרשה שלנו הן: **"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל..."** (ל"ה, א'). על המלה הזאת, **"ויקהל"**, אומר רש"י, שהיא לשון הפעיל (בנן הפעיל), שאינו אוסף את האנשים בינדיים, אלא הם נאספים על-פי דיבורו. רש"י מביא את דברי התרגום, שלפיו משה **"פינס"** את העם.

ובאמת, כמה מחכמי הלשון העברית חושבים, שיש קשר בין המלה **קהל** ובין המלה **קול**. אחרים חושבים שיש קשר בין המלה הזאת ובין מלה בשפה האפדית העתיקה, ופירושה הוא לכנס ולאסוף. בתנ"ך אנחנו מוצאים את המלה הזאת כפועל רק בבנינים **נפעל והפעיל**. כך למשל אנחנו מוצאים: **"נקהלו היהודים בעריהם"** (אסתר ט, ב'), **"ויקהל העם על אהרן"** (שמות ל"ב, א'). ועוד

בבנין נפעל. ובבנין הפעיל: **"ואת כל העדה הקהילו"** (במדבר א', י"ח), **"הקהל לי את העם"** (דברים ד', י) ועוד. הרבה יותר פעמים אפשר למצוא את המלה הזאת בתנ"ך כשם-עצם: **"והקריבו הקהל פר בן בקר"** (ויקרא ד', י"ד), **"קהל גדול ישבו הנה"** (ירמיהו ל"א, ח').

כשרואים את שלושים ושישה הפעלים מהשורש הזה, ואת קרוב למאה פעמים של המלה כשם עצם, יש הרגשה שיש למלה הזאת מובן מיוחד. **קהל** אינו קבוצה מקרית של אנשים שנמצאים יחד, אלא קבוצה שיש לה עניין אחד או רצון אחד או מטרה אחת, שבגללם הם נמצאים יחד.

כך גם בעברית חדשה, הקהל שפא לשמוע קונצרט או הרצאה, וכך המלה **קהילה**, שנמצאת בתנ"ך רק פעמיים, כמו: **"תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב"** (דברים ל"ג, ד'), וגם המלה מקהלה, שנמצאת בתנ"ך רק פעם אחת, והיום אנחנו משתמשים בה במובן של קבוצת אנשים ששרים יחד.

המשכן והשבת

כמו שראינו בשבוע שעבר, שמירת השבת חשובה יותר מבניית המשכן. לכן כאשר משה **הקהיל** את כל עדת בני ישראל, כדי לספר להם מה הם מתבקשים לתרום לבניית המשכן, לפני שהוא התחיל לדבר על התרומות, הוא אמר להם: **"אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם. ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קדש, שבת שבתון לה..."** לא תבערו אש בכל משבתיכם **ביום השבת**" (ל"ה, א'-ג').

אומר רש"י: הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה שבת. אפילו את המצוה החשובה של בניית המשכן והכלים שלו אסור לקיים על חשבון שמירת השבת. רבי עובדיה ספורנו אומר דברים דומים, שלא לעשות בשבת אפילו את מלאכת המשכן. אברהם אבן-עזרא מסביר, שאף-על-פי שבניית המשכן היא מעשה שמים, שחייבים לעשות, אסור לעשות זאת על חשבון קדושת השבת.

ערב שבת מוצ"ש	ערב שבת מוצ"ש	ערב שבת מוצ"ש	ערב שבת מוצ"ש
5.18 6.16	6.14 5.06	6.15 5.15	6.13 5.00
באר-שבע	חיפה	תל-אביב	ירושלים

זמני הדלקת הנרות